

Европейският съюз и Черноморският регион

В СЛУЖБА НА МИРА И РАЗБИРАТЕЛСТВОТО

(15 години от учредяването на Организацията за
черноморско икономическо сътрудничество)

Доц. д-р Наталия Бекярова

Идеолог на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество (ОЧИС) е бележитият турски политик и държавник Торгут Йозал. Още през 1990 г., в зората на демократичните промени в Югоизточна Европа, той лансира идеята за създаване на „Черноморска зона за просперитет и сътрудничество“ между тогава съществуващите суверенни държави Съветски съюз, Турция, Румъния и България.

Междувременно разпадът на Съветския съюз усложнява международната среда. Появата на множеството етно-политически и териториални конфликти в черноморската зона, различното и най-често пристрастно отношение към тези конфликти, разнопосочните политически и икономически приоритети, големите диспропорции в социално-икономическото развитие на отделните страни допълнително затормозяват реализирането на черноморската инициатива.

На 3 февруари 1992 г., на международен форум в Истанбул, официално се поставя въпросът за реализиране на инициативата за черноморско икономическо сътрудничество и се подпис-

ва специална декларация от министри и заместник-министри на външните работи на девет страни. Това са Азербайджан, Армения, България, Грузия, Молдова, Румъния, Русия, Турция и Украйна. Месеци по-късно, след окончателния разпад на Съветския съюз, организацията става реалност. На 25 юни в Истанбул се подписва нова декларация „За Черноморско сътрудничество“ от държавните глави на същите тези страни, заедно с ръководителите на Албания и Гърция. След приемането на Сърбия и Черна гора през 2004 г. страните, членуващи в ОЧИС, стават общо дванадесет.

Целта на организацията е ясно формулирана: Да способства за *развитие на икономическото сътрудничество между отделните страни, за осъществяване на свободно движение на стоки, капитали, услуги и работна сила между тях, а така също да помага на процесите на икономическата интеграция на Черноморския регион в световната икономика*¹.

Ръководителите на делегациите на страните, подписали Истанбулската декларация, се споразумяват да поощряват сътрудничеството помежду си в сферата на търговията, промишлеността, транспорта и съобщенията, науката и техниката, в енергийния сектор, добива, преработката и транслацията на природни ресурси, в областта на екологията, селското стопанство, туризма и други².

Първоначално възникнало като инициатива, Черноморското икономическо сътрудничество постепенно се изгражда като регионална икономическа организация. В първите години нейната структура не е ясно изградена. Висш ръководен орган на ОЧИС са *срещите на високо равнище*, които се свикват съгласувано между отделните страни и при конкретна необходимост. Председателството на организацията се осъществява на ротационен принцип, а нейното седалище е Истанбул – градът, в който тя се учредява.

¹ Organization of Black Sea Economic Cooperation http://www.bsecorganization.org/main.aspx?ID=About_BSEC.

² Декларация о Черноморском экономическом сотрудничестве (Стамбул, 25 июня 1992 года) http://www.mintrans.ru/Pressa/BSEC/Declaration_BSEC.htm.

Практическата реализация на постигнатите принципни договорености се оказва трудна, защото първоначално не са осигурени необходимите финансови средства. Едва от 24 януари 1997 г. стартира своята работа *Черноморската банка за търговия и развитие*, със седалище в гр. Солун (Гърция). Уставният капитал на банката възлиза на 1,35 млрд. долара, а делът на Русия в уставния фонд е най-голям – 16,5%, с което страната става един от главните акционери³.

Основните елементи на стратегията и основополагащите принципи се разгръщат постепенно в хода на провежданите срещи на високо равнище на държавите участнички в ЧИС.

В периода 1992–2006 г. са проведени десетки срещи на ниво министри на външните работи и отраслови министри, на парламентарно и високо равнище, с което дейността на ОЧИС непрекъснато се обогатява. Така например на срещата на министрите по екологията (април 1993 г. в Одеса) се приема забраната за изхвърляне на радиоактивни отпадъци в Черно море и се съгласува взаимният контрол върху нелегалния превоз на токсични вещества. На срещата на върха в Букурещ (юни 1995 г.), се обсъжда въпросът за изграждане на магистрален пръстен по Черноморското крайбрежие като част от трансевропейската комуникационна мрежа. На Софийската среща (ноември 1996 г.) са обсъдени различни идеи за изграждане на международни транспортни коридори и се приема меморандум за създаване на трансрегионален център за развитие на транспортната инфраструктура. България излиза с инициатива за свързване на черноморския регион с другите европейски структури, в които нашата страна може да бъде свързващо звено. Важна роля за развитието на стратегията на организацията имат срещите на върха в Москва (октомври 1996 г.) и Ялта (юни 1998 г.). На Московската среща държавните глави и премиерите на страните от ЧИС обсъждат позицията на отделните държави по въпроса за развитието на ОЧИС в контекста на разширяването на Европейския съюз. Значимо за бъдещето на организацията се оказва принципното решение за трансформация на ЧИС в

³ The Black Sea Trade and Development Bank. <http://www.bstadb.org/financial.htm>.

международна организация за регионално сътрудничество. Уточняват се някои важни структурни и организационни въпроси, напр. необходимостта веднъж в полугодieto да се свикват срещи на министрите на външните работи на страните от организацията, с което да се подобри комуникацията и да се активизира сътрудничеството между страните от ОЧИС.

Истанбулската среща през 1997 г. се провежда с участието на министрите на външните работи и на икономиката на отделните страни. На нея се подписва Декларация за създаване на Черноморска зона за свободна търговия. Доразвиват се проблемите, свързани с организационното строителство и устава на организацията. Десетата юбилейна среща на министрите на външните работи на страните участнички, проведена в Киев през октомври 1997 г., обсъжда общите въпроси на вписването на ОЧИС в системата на европейската сигурност.

На 5 юни 1998 г. на срещата на върха в Ялта се приема окончателният вариант на устава на ОЧИС, а скоро след това, през май 1999 г., той влиза в сила. След този акт тя получава *статут на международна регионална организация* и напълно оформя своя съвременен облик.

Особено място в развитието на ОЧИС има Истанбулската среща на министрите на външните работи през 2004 г. и приетата от тях на 25 юни *Декларация за приноса на страните от ОЧИС към сигурността и стабилността в региона.* В документа се посочва, че за времето на своето съществуване организацията е направила всичко, което е по нейните възможности, за да преобрази региона на Черно море в „зона на сигурност, стабилност, партньорство и просперитет“ и ще продължи да се бори за укрепване на регионалната сигурност и за изкореняване на всички форми на враждебност, кризи, конфликти, насилие, нарушаване на човешките права и на международния тероризъм.⁴

Най-общо дейността на организацията се реализира в *пет основни* направления: *междуправителствено, междупарла-*

⁴ Заявление Совета министров иностранных дел государств-членов ЧЭС о вкладе ЧЭС в безопасность и стабильность, Стамбул, 25 июня 2004 г. http://209.85.135.104/search?q=cache:xVGzWAhQviQJ:gaska2.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/221_STATEMENT_SECURITY_RUS.doc.

ментарно, в областта на бизнеса, във финансовата сфера и в областта на науката и технологиите.

Конкретните изяви на сътрудничеството между страните членки на ОЧИС са главно в областта на икономическото развитие, търговията, банковото дело и финансите, комуникационните системи и научните изследвания. Особено значение се придава на сътрудничеството в областта на енергетиката; транспортното строителството и инфраструктурните проекти. Важна част от развитието на сътрудничеството е в сферата на аграрния сектор и хранително-вкусовата промишленост; екологията и опазването на околната среда; здравеопазването; туризма; науката и техниката; обмена на информация между националните статистически служби и др. Подчертава се необходимостта от сътрудничество в сферата на новите рискове и заплахи за сигурността на региона, каквито са борбата с организираната престъпност, трафикът на хора, наркотици, оръжия, радиоактивни материали или стоки с възможна двойна употреба. Специално се насърчават усилията за съвместна борба с тероризма.

Към посочените общи цели на ОЧИС могат да се прибавят и по-конкретни задачи, каквито са създаването на правилата за свободно движение на стоки, капитали и услуги. Очаква се това да стимулира икономическите взаимоотношения и съвместните инвестиции в сферата на общите интереси. Специално внимание се отделя на създаването на подходящи институции за развитие на бизнеса като основаване на банки и центрове за финансова и инвестиционна помощ за различните проекти. Между тях особена значимост придобиват проектите в областта на изграждане на модерна транспортна инфраструктура в региона. Подчертава се нуждата от специални грижи за използването, поддържането и опазването на биологичните видове в черноморския басейн, а така също и на минералните и водни ресурси на Черно море.

Особена значимост придобива сътрудничеството в сферата на енергийната политика, на борбата срещу замърсяването на въздуха и на водните басейни. Предприемат се специални мерки за развитието на агротехниката, на хранителната и хранително-преработвателната промишленост, унификацията на борсовата

система и създаването на предпоставки за развитие на сътрудничеството в областта на финансовата политика и др.

Дейността на организацията е съпътствана от *изключителни трудности*. Преди всичко Черноморският регион е крайно нехомогенен и непредсказуем за управление на процесите на интерграция и сътрудничество. Тук са концентрирани всички възможни съвременни рискове и заплахи, които застрашават сигурността не само на региона, но и на целия европейски континент, като се започне от нелегалната миграция, екологичната деградация, наркотрафика, незаконната търговия с оръжие, тероризма, организираната престъпност, етническите конфликти и се стигне до обстоятелството, че Черно море е пресечна точка на православието, исляма и западноевропейската култура. От особено значение е фактът, че страните от Черноморския регион са на пътя на енергийните трасета между Каспийско море и Западна Европа и на тях се пада отговорността за защита на енергийната сигурност.⁵

Понастоящем от изключителна значимост е разширяването на НАТО и особено на ЕС, с пълноправното членство на България и Румъния, което превръща региона в източна граница на Европейския съюз. Войната в Ирак и Афганистан, „цветните“ революции в Грузия и Украйна също ангажират все повече политически играчи в решаването на проблемите на Черноморския регион. САЩ разглеждат зоната на Черно море като най-важното геополитическо пространство не само заради запасите от нефт, газ и други важни суровини, но и като плацдарм за по-нататъшно навлизане на перспективните азиатски пазари.

Спектърът от проблеми в зоната на Черно море е толкова широк, че изисква самостоятелно изследване. Достатъчно е само да посочим, че за разлика от другите два съседни региона, каквито са Балтийският и Балканският, въпреки своята значимост този регион все още не е обект на конкретна стратегия от страна на ключовите международни играчи, каквито са НАТО и ЕС. Балтийските държави имат обща и ясна перспектива за своето бъдеще и мощна подкрепа от страна на своите богати централ-

⁵ Бекярова, Н. *Югоизточна Европа и Черноморският регион. Национална и международна сигурност*. ВИ. С., 2005, 177-189.

ноевропейки съседи и от скандинавските страни. Балканските държави могат да разчитат на Пакта за стабилност, независимо от спорните резултати от неговата дейност, и все по-ясно виждат своето място и роля в обединена Европа. За разлика от тях, страните от Черноморския регион, като изключим България и Румъния, засега нямат подобна перспектива или помощ.⁶

Практически голямата част от страните в региона преживяват сложни социално-икономически и политически кризи, свързани с недостатъчното развитие на демокрацията и пазарната икономика, с ниския жизнен стандарт и бедността. Особена тежест за региона са т. нар. „замразени конфликти“ в Абхазия, Приднестровието, Нагорни Карабах, Южна Осетия, а в непосредствена близост са размирните Крим, Чечня, Северен Кипър и др. Ако приемем за вярно твърдението, че най-важният сблъсък на XXI век ще бъде този за защита на „идентичността, демократичните ценности, сигурността, нефта и миграцията“, то можем да бъдем сигурни, че регионът на Черно море ще бъде в центъра на световната политика.⁷

Наред с това регионът е поле на съперничество между големите геополитически играчи (ЕС, НАТО, САЩ), а така също и на големите държави от региона, каквито са Русия, Турция, Украйна. Промените, свързани с новия баланс на силите в зоната на Черно море, се възприемат по различен начин от големите геополитически играчи, но най-чувствителна към тях е Русия. Тя се отнася с враждебност и подозрение към разширяването на евроатлантическите структури в близост до нейните граници и към желанието на Украйна и Грузия да задълбочават отношенията си с НАТО и ЕС. Нещо повече, според доклад на изследователите от Маршал център, подготвен по повод срещата на върха на страните от НАТО в Истанбул (2004 г.),

⁶ Ronald Asmus, Bruce Jackson. *The Black Sea and the Frontiers of Freedom. Policy Review*, Hoover Institution/ Washington No. 125, June/July 2004. Security and Stability in the Black Sea Area. The V-th International Scientific Session, November, 21-11, 2005. Bucharest; Куклина, И. *Проблеми безопасности в Черноморско-Каспийском регионе*. – *Мировая экономика и международные отношения*. № 1 2002. 90-97.

⁷ Tisdall S. *Interests and Aspirations Clash in Region of Frozen Conflicts*. – *Guardian*. – February 8, 2005.

се твърди, че по отношение на т.нар. „замразени конфликти“ Русия умишлено поддържа политика на „контролирана несигурност“ и запазване на конфликтите, с което цели да пречи на по-нататъшната евроатлантическата интеграция на страните от Черноморския регион.⁸

На практика всяка от държавите в региона има своя самостоятелна политика и приоритети в рамките на Черноморския регион и на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество. Така например *Русия* продължава да се вижда като доминираща сила и се стреми да съхрани някогашното си влияние над страните от своето близко обкръжение. Част от тази политика е засиленият стремеж за влияние не само в об-щоевропейските, но и в регионалните процеси и организации. За да гарантира своята сигурност, политическо и икономическо влияние на южния фланг в Черноморския регион, Русия използва всички известни механизми за това: военно присъствие, стимулиране на вътрешните конфликти, подкрепа на близките до Москва политически сили и режими, икономическа и енергийна зависимост и др. В същото време, поради своя огромен ресурсен и икономически потенциал руската политика е в основата на всички по-значими проекти на ОЧИС.

Турция, която се изживява като страна, създателка на ОЧИС, вижда в тази организация възможна алтернатива на трудно достижимото членство в ЕС и на един от начините да реализира значимия си икономически потенциал и да се утвърди като държава със сериозна геополитическа тежест на границата между Европа и Азия.

Украйна съзнава своя дълъг и труден път към Европейския съюз и НАТО и деликатния баланс, който е принудена да спазва между проевропейската си ориентация и съседството с Русия. Понастоящем страната търси възможности за реализация на една прагматична външна политика, диверсификация на външноикономическите си връзки и в това отношение залага

⁸ Report prepared by the German Marshall Fund of the US, on the occasion of the NATO Summit 2004, for *A new Euro-Atlantic strategy for the Black Sea region*. <http://www.jamestown.org/images/doc/KonstRon.doc>.

твърде много на Черноморския регион, който разглежда като част от голяма Европа.

Интересите на *България и Румъния* са много повече насочени към НАТО и ЕС, отколкото към регионалните черноморски инициативи. Тук е мястото да отбележим, че заради своето местоположение и историческа съдба България се усеща повече свързана със страните от Балканите, докато Румъния е много по-активна в областта на черноморското сътрудничество. И двете страни обаче осъзнават важната си роля за проникването на НАТО и ЕС на изток, в зоната на Черно море.

Другите държави от региона също имат специфични интереси. *Азербайджан* се придържа към черноморската политика на своя нов покровител Турция. В нейно лице вижда най-последователния си защитник по отношение на конфликта с Армения за Нагорни Карабах, а и възможност за бърз икономически напредък. Част от тази привързаност е решението за транспортирането на своите енергоресурси чрез стратегическия нефтопровод Баку – Джейхан, като се запазва и алтернативата за реализиране на проекта Одеса – Броди – Гданск. *Грузия* ясно определя своята европейска и евроатлантическа ориентация още през 2002 г. и вижда надежда за разрешаване на конфликтите на своя територия (Абхазия и Южна Осетия) чрез ангажиране в НАТО и различните регионални структури, между които са ОЧИС и ГУУАМ (Грузия, Узбекистан, Украйна, Азербайджан и Молдова). Страната осъзнава важното си геополитическо положение на пътя на енергийните трасета и е жизнено заинтересована от развитието на регионалното сътрудничество в името на мира и сигурността. От своя страна *Армения*, която изживява огромни политически и икономически трудности заради своето ангажиране в конфликта с Азербайджан в Нагорни Карабах, също изпитва остра потребност от включване в регионални икономически инициативи, които да помогнат за излизането на страната от тежката криза. В подобна позиция се намира и *Молдова*, която заради конфликта в Приднестровието търси възможности за изход от сложната ситуация и чрез регионалните икономически инициативи.

Източник на допълнително напрежение в региона е конкуренцията между отделните държави за маршрутите и транспортването на каспийския нефт и на газопроводите. Като пример в това отношение се сочат Гърция, България и Украйна, които се стремят енергоносителите обезателно да преминат през техните територии.

Посочените проблеми красноречиво разкриват реалността, че политиката на Организацията за черноморско икономическо сътрудничество се осъществява *бавно и недостатъчно ефективно*. Съществуващият вакуум в сферата на сигурността не стимулира инвестиционния климат в региона и сериозно възпрепятства регионалното сътрудничество и реализацията на мащабни проекти. Въпреки това ОЧИС продължава своите усилия за икономическа и социална модернизация, за създаване на нови възможности за интеграция, които са от жизнено значение за просперитета на държавите членки на организацията.

Понастоящем ролята на Черноморския регион в световната икономика и политика продължава да расте – както поради стратегическото разположение, така и поради обективните икономически интереси на отделните държави. Достатъчно е само да посочим, че държавите от ОЧИС обхващат територия от близо 20 милиона кв. км, а населението на тези страни е над 330 милиона души. Териториите на страните от организацията опират на осем морета и обхващат девет часови пояса. По запаси на нефт и газ са на второ място в света след държавите от Персийския залив. Огромни са залежите от въглища и минерални суровини, а съществуващите аграрно-промишлен потенциал, високи технологии и квалифицирани научни и производствени кадри дават възможност Черноморският регион да се превърща във все по-перспективен участник в международните процеси.

В рамките на ОЧИС работят *шестнадесет работни групи*. Най-активни са ангажираните в областта на транспортната инфраструктура, енергетиката, борбата с организираната престъпност, по преодоляването на различни бедствия, аварии, катастрофи и други извънредни ситуации, а така също по въпросите на околната среда и екологията.

Резултатите от тази работа са все по-осезаеми, но най-значимите проекти са свързани с *обединяването на транспортната инфраструктура*. Като едно от най-големите достижения на ОЧИС може да се счита приетата в началото на 2005 г. в Солун от министрите на транспорта на страните членки в организацията Декларация за създаване на обединена инфраструктура на черноморската транспортна мрежа и нейното свързване с трансевропейската транспортна система.

Съвременното състояние на транспортната инфраструктура на страните от ОЧИС не удовлетворява изискванията на ЕС и за да се реши този ключов въпрос, се залага на развитието на транспортната връзка между Западна Европа и Черноморския регион. Първостепенна роля ще има изграждането на европейските коридори: Хелзинки – Санкт-Петербург – Москва – Киев – Кишинев – Букурещ – Александрополис.

Особено важно за държавите от южния фланг на ОЧИС е осъществяването на проекта ТРАСЕКА (транспортен коридор Европа – Кавказ – Азия), който е основното свързващо звено между страните от ЕС и Черно море. Проектът е по инициатива на Европейския съюз и обхваща не само страните от ОЧИС, но и държавите от Кавказ, Каспийско море и Централна Азия. Тази инициатива има амбициозната задача да възобнови известния в древността „Път на коприната“.⁹

Съществен елемент от реализацията на транспортната политика на страните от ОЧИС е изграждането и свързването на европейския транспортен Коридор № 7 с река Дунав. Този проект е особено значим за България, защото съществуващата пристанищна инфраструктура на страната е отлична възможност за реална експлоатация по трансевропейските транспортни коридори, преминаващи през нашата страна.

Разширява се мрежата от морски пътища между прилежащите на Черно море държави. Създадени са проекти за изграждането на големи пристанищни комплекси и възли и за интеграция в областта на корабостроенето. Като най-важни направления в тази област се определят сътрудничеството

⁹ Програмата ТРАСЕКА. http://www.bgrazvitie.net/bg/browser.php?state=content&id=1051&type=link&lang=bg&topic_id=1&cur_pos=

между страните от ОЧИС за развитие на цялостни пристанищно-промишлени комплекси с модерни морски комуникации, развитието на съвместното предприемачество в корабостроенето, кораборемонтното дело и др.

Проектът за свързването на транспортните магистрали вече получи названието „Пътят на аргонавтите“. Идеята за този проект е на Гърция, която дава названието на създаващия се транспортен пръстен. Предвижда се шосейната мрежа в рамките на този пръстен да бъде около 7000 км. Според постигнатите договорености магистралният пръстен трябва да започва от гръцкото пристанище Александруполис, да минава през Комотини, Хасково в България, Букурещ в Румъния, Кишинев в Молдова и да се свърже с украинските градове Одеса и Мариопол, след което да достигне до Новоросийск. Оттам ще продължи до грузинските градове Батуми и Потси, където в пътя ще се включат задкавказките държави Азербайджан и Армения. На територията на Турция се предвижда трасето да премине през градове Трабзон и Анкара и да стигне отново до Александруполис, с което кръгът ще се затвори.

Наред с чисто икономическите измерения този проект ще активизира туризма и взаимното опознаване на черноморските народи, ще подпомогне процеса на изграждане на стабилност и сигурност в региона.

През есента на 2006 г. в Москва се проведе 15-ата среща на Съвета на министрите на външните работи на страните членки на Организацията за Черноморско икономическо сътрудничество и един от най-важните обсъждани проблеми беше този за окончателната реализация на проекта. Скоро след това министрите на транспорта на страните от ОЧИС подписаха меморандум за взаимно разбирателство и развитие на транспортния пръстен около Черно море.

От особена значимост за региона е развитието и интеграцията на регионалните *комуникационни системи* и изграждането на *оптична връзка* между страните в региона. Надеждната комуникационна инфраструктура ще бъде обвързана с тази на Западна Европа, Азия и Африка.

Много съществена част от работата на ОЧИС е проектът за *обединяването на националните енергосистеми* в единен черноморски пръстен. Идеята е на руската страна и е иницирирана през септември 1996 г. на срещата на заместник-министрите на енергетиката на страните от ОЧИС в Москва, където се подписва Меморандум за сътрудничество в областта на енергетиката и в перспектива за създаване на обединена енергетична система на страните от организацията. Създаването на регионален енергетичен център ще даде възможност да се активизира и дейността по маршрутите на транспортиране на петрола и газта, включително и изграждането на съвместен руско-българо-гръцки проект за строителството на нефтопровода Бургас (България) – Александруполис (Гърция).¹⁰

През октомври 2004 г. на срещата на държавните ръководители на страните от ОЧИС в Солун специално се разглежда стратегията за развитие в енергетичния сектор и се акцентира върху ускоряването изграждане на енергетичните трасета.

В хода на 15-ата среща на Съвета на министрите на външните работи на страните членки на Организацията за Черноморско икономическо сътрудничество през ноември 2006 г. в Москва се лансира идеята за създаването на интегриран енергиен пазар.

С помощта на Европейския съюз в София се изгражда *Черноморски енергиен център*, в който се включват всички страни членки на ОЧИС и се определят основните маршрути за транспорта на нефта и газта. Целта на проекта е не само отделните страни рационално да се възползват от транспорта на енергоносителите, но и да бъдат дистрибутори на енергийни мощности и енергийни суровини за други държави.

Все повече се активизират отношенията в *сферата на промишлеността, търговско-икономическите връзки и инвестициите*. В тази сфера юридическата база е в процес на окончателна синхронизация, а икономическият обмен почива на правилата на пазарната икономика, взаимното зачитане на интересите и акцент в развитието на частния бизнес. От 1996 г.

¹⁰ Подписваме за Бургас-Александруполис в първите дни на 2007 г. http://money.ibox.bg/news/id_992465575.

се създава специален център за развитие на малкия и средния бизнес за страните от ОЧИС със седалище в Букурещ.

Сътрудничеството в *областта на науката и технологиите* най-ясно се реализира чрез изградения в Атина „Международен център за черноморски изследвания“ и посредством провеждането на множество различни научни форуми с участие на академичната общност от държавите членки на ОЧИС. Секретариатът на организацията е създавал специална база данни за различните национални и международни проекти, които предстои да се реализират. Най-активни са научните и научно-приложните проекти в областта на сеизмологията, информационните и комуникационните технологии, трансферни образователни програми и създаването на обща образователна мрежа (BlackSea-net), развитието на съвременни образователни технологии и др.¹¹

Приоритетен проблем в работата на ОЧИС е програмата за *опазването на околната среда* в басейна на Черно море. Този проблем е изключително важен, защото Черно море се явява приемник на огромно количество отпадъчни води, образувани на територията на водосборната му област от 1 874 904 кв. км и в резултат от живота и дейността на повече от 162 милиона души. Това сериозно натоварване затруднява процесите на самопречистване на морските води, особено когато тези отпадъчни води са носители на големи количества органични и неорганични замърсители, включително и на опасни и токсични вещества. Принос в замърсяването имат както крайморските градове и промишлени зони, така и интензивният морски транспорт и сондажите, свързани с проучвания за добив на нефт и природен газ от Черноморския шелф.

Първата международна конференция по този въпрос се свиква през 1994 г. в Тбилиси, а по-късно на форумите в София (октомври 1995 г.) са инвентаризирани основните източници на замърсяване в региона, начертават се мерки по опазването на околната среда и водите, разработват се инициативи за синхронизиране на законодателството в сферата на екологията, създава се Черноморски екологичен фонд и др. Страте-

¹¹ Съвещание рабочей группы по науке и технологиям стран ЧЭС. <http://www.kubsu.ru/index.php/rus/content/view/full/4161/>

гическият план за действие за възстановяване и опазване на Черно море е подписан от България, Грузия, Румъния, Турция, Украйна и Руската федерация още през 1996 г.

Интерес представлява и международният културен и туристически проект в рамките на ОЧИС, популярен под името Черноморски културни маршрути.

През последните години, в хода на разширяването на НАТО и Европейския съюз, все по-ясно се очертават насоките на сътрудничество между черноморските държави в борбата с „асиметричните“ рискове и заплахи за сигурността на региона. Те се превърнаха в най-съществената част от работата на Парламентарната асамблея на Черноморското икономическо сътрудничество (ПАЧИС). За пръв път проблемите на сигурността се поставят за обсъждане през 1995 г. и оттогава не слизат от дневен ред. Комитетът по правни и политически въпроси на ПАЧИС най-редовно обсъжда наболелите проблеми в тази сфера и предлага конкретно взаимодействие с парламентите на страните членки на организацията и със своите партньори от Европейския парламент, Парламентарната Асамблея на НАТО, на ОССЕ и други парламентарни формации.

В резултат от тези усилия се подписват специални споразумения за сътрудничество в борбата с организираната престъпност (април 2003 г.), а така също и допълнителен протокол за борба с тероризма. Следваща стъпка в тази насока е споразумението между държавите от ОЧИС за преодоляване на последствията от природни бедствия и технологични катастрофи, както и платформата за сътрудничество между ОЧИС и Европейския съюз.

Петнадесетгодишнината на ОЧИС е повод (освен за равностметка) и за очертаване на основните перспективи в нейното бъдещо развитие. Преди всичко те се свързват с необходимостта от по-тясно сътрудничество и взаимодействие със страните от Средиземноморската зона. Разширяването на сътрудничеството в южната периферия на Стария континент ще даде възможност за развитие на идеята за обединена Европа. Стратегическата задача на ОЧИС в дългосрочен план е развитието на процеса на регионално сътрудничество в рамките на общоевропейския интеграционен процес. Той предстои да се

осъществи в няколко направления: политически диалог с институциите на Европейския съюз, увеличаване броя на страните, членуващи в ЕС като наблюдатели в рамките на ОЧИС, реализиране на съвместни проекти в ключови области и предимно в сферата на енергийната сигурност, борбата с организираната престъпност, трафика на хора, тероризма и целия спектър от различни нетрадиционни заплахи.

След срещата на върха на НАТО в Истанбул от 2004 г. Черноморският регион става зона на непосредствен интерес и влияние на Алианса. Включването на Южен Кавказ в европейската „политика на съседство“, приемането на България и Румъния в Европейския съюз и превръщането им във външна граница на съюза още веднъж доказват важноста на Черноморския регион за евроатлантическата сигурност. Очаква се разработването на самостоятелна стратегия на НАТО и ЕС за Черноморския регион или поне допълнително активизиране на сътрудничеството с ОЧИС. Това поставя въпроса за ангажирането на организацията с политически функции с ясно очертани приоритети и задачи в сферата на сигурността. Подобна перспектива се вписва в политическите процеси в зоната на Черно море, защото на практика ОЧИС е единствената организация, която говори „на един език“ и заедно с това включва големите политически играчи – Русия, Украйна и Турция. Ето защо ролята и авторитетът на организацията ще продължат да нарастват.

МЕЖДУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЯ „ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ И ЧЕРНОМОРСКАТА ЗОНА“

На 6 и 7 октомври 2006 г. във Варна се проведе международна конференция на тема „Европейският съюз и Черноморската зона“, организирана от френския университет Париж 2 „Пантеон – Асас“ (Център „Тукидид“ и Център за европейско право), Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“ (Катедра „Международно право и международни отношения“) и Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ (Учебно-научен комплекс „Социални, стопански и правни науки“).

В престижния форум, който беше открит от заместник-министъра на външните работи на Република България Любомир Кючуков, взеха участие учени, политици и общественици от Франция, Белгия, България, Русия, Украйна, Румъния, Турция, Гърция и Молдова.

Конференцията протече в четири сесии:

- Разширяването на Европейския съюз и бъдещите последици за Черноморския регион – между присъединяване и Европейска политика за добросъседство;
- Европейският съюз и другите регионални организации;
- Европейският съюз и енергийната сигурност;
- Европейският съюз и морските въпроси в Черноморския регион.

В настоящия брой редакционната колегия на списание „Международна политика“ предлага на вниманието на своите читатели три от докладите, изнесени на конференцията.